

"Službeni glasnik BiH", broj 29/06. Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4 Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 15. do 21. marta 2005. godine donijela je

O D L U K U

I

Graditeljska cjelina – Poljska (Turali-begova) džamija sa grebljem i turbetom u Tuzli se proglašava nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik se nalazi na lokaciji koja obuhvata k.č. br. 572, 573 i 574, k.o. Tuzla II, Opština Tuzla, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o sprovođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika, uspostavljene shodno Aneksu 8 Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH" br. 2/02, 27/02 i 6/04).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je da obezbijedi pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) utvrdiće tehničke uslove i obezbijediti finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione table sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

S ciljem trajne zaštite nacionalnog spomenika, utvrđuju se sljedeće zone zaštite:

I zona zaštite obuhvata prostor definisan u tački I stav 2 ove odluke. U toj zoni zaštite utvrđuju se sljedeće mjere:

- zabrana izvođenja bilo kakvih radova izuzev konzervatorsko-restauratorskih uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i uz stručni nadzor nadležne službe zaštite nasljeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine;
- svi radovi na zaštiti, bez obzira na njihovu vrstu i obim, moraju da budu izvedeni tako da očuvaju cjelovitost objekta i prezentuju njegovu slojevitost u mjeri u kojoj cjelovitost objekta neće biti narušena;
- pri odabiru sloja koji će biti dominantno prezentovan potrebno je sačuvati i zaštititi posljednji oblik građevine;
- sve arheološke nalaze koji se eventualno pronađu potrebno je konzervirati na odgovarajući način i prezentovati u sklopu graditeljske cjeline na način koji ne narušava integritet objekta džamije;
- dislokacija vodoinstalacija i abdesthane iz objekta džamije u zasebno izgrađeni objekat koji svojim dimenzijama i oblikom neće narušavati graditeljsku cjelinu.

II zona zaštite obuhvata prostor parcela koje se graniče sa prostorom definisanim u tački I stav 2 ove odluke. U toj zoni se primjenjuju odredbe Regulacionog plana područja slijevanja u Tuzli donesenog u junu 1989. godine.

IV

Stavljaju se van snage svi sprovedbeni i razvojni prostorno-planski akti koji su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

V

Svako a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i opštinske službe suzdržaće se od preduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu da oštete nacionalni spomenik ili dovedu u pitanje njegovu zaštitu.

VI

Ova odluka dostaviće se Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, nadležnoj službi zaštite nasljeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine i opštinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra radi sprovođenja mjera utvrđenih u tač. II - V ove odluke i nadležnom opštinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom koje je dostupno na uvid zainteresovanim licima u prostorijama i na web- stranici Komisije (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII

Shodno članu V stav 4 Aneksa 8 Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

IX

Danom donošenja ove odluke sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH» broj 33/02, «Službeni glasnik Republike Srpske» broj 79/02, «Službene novine Federacije BiH» broj 59/02 i «Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH» broj 4/03) se briše nacionalni spomenik upisan pod rednim brojem 750.

X

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objaviće se u «Službenom glasniku BiH».

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

Broj: 09-2-129/04-4
16. marta 2005. godine
Sarajevo

**Predsjedavajuća Komisije
Amra Hadžimuhamedović**

O b r a z l o ž e n j e

I – UVOD

Na osnovu Zakona o sprovođenju odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene shodno Aneksu 8 Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, član 2 stav 1, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom, u skladu sa članovima V i VI Aneksa 8 Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH» broj 33/02) sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za šta ne postoji vremensko ograničenje, i bez obzira na to da li je za navedeno dobro podnesen zahtjev.

Graditeljska cjelina Poljska (Turali-begova) džamija u Tuzli je upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine pod rednim brojem **750**.

U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovu člana V stav 4 Aneksa 8 i člana 35 Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila sprovođenju postupka za donošenje konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U toku vođenja postupka izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući opis i fotografije, podatke o oštećenjima u toku rata, podatke o intervencijama i radovima na dobru itd.,
- sadašnje stanje objekta,
- kopiju katastarskog plana,
- istorijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru koja je data u popisu korišćenja dokumentacije u okviru ove odluke.

Na osnovu uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Graditeljska cjelina Poljske (Turali-begove) džamije sa grebljem i turbetom u Tuzli je locirana u Turali-begovoj ulici, na prostorima ranije Turali-begove mahale, a danas u prostornoj cjelini "Staro gradsko područje", na k.č. broj 572, k.č. broj 573 i k.č. broj 574, k.o. Tuzla II, Opština Tuzla, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Istorijski podaci

Na osnovu arheoloških nalaza može da se tvrdi da je područje Tuzle bilo naseljeno od mlađeg kamenog doba, prije 5.000 godina, u kontinuitetu do danas, mada prvi pisani pomen o Tuzli datira iz 950. godine u djelu "*De administrando imperio*" Konstantina Porfirogeneta. Shodno konstatacijama *dr Adema Handžića* ("*Tuzla i njena okolina u XVI vijeku*", str. 166), ove krajeve Turci su zauzeli oko 1460. godine a u pisanim izvorima Tuzla je pomenuta tek u popisu iz 1468. godine.

Grad Tuzla se formira u duhu tradicije orijentalnih gradova, tako da se do 1548. godine oblikovalo ukupno pet aglomeracija - *mahala*:

1. Džamijska mahala,
2. Timur-hodžina mahala,
3. Isa-begova mahala,
4. Mahala hisarije Ferhada,
5. Mahala subaše Alije.

Karakteristično je da se ne pominje Turali-begova mahala. Ona se prvi put pominje oko 1600. godine kao mahala nastala u polju, pa se naziva i Poljskom mahalom.

Turali-begova mahala je dobila naziv prema Turali-begovoj džamiji koju je sagradio Turali-beg prije februara 1572. god. Naime, njegova *vakufnama* - zadužbina, bila je legalizovana krajem ramazana *hidžr. 979. godine* (oko 15. II 1572. god) vjerovatno u Čačku.

Turali-beg je podigao niz objekata u Tuzli i uvakufio ih za održavanje džamije. Pretpostavlja se da je Turali-beg bio rodom iz Tuzle a vršio je visoku dužnost *sandžak-bega* u Smederevskom, Sremskom i Zvorničkom sandžaku. Vakufnama Turali-bega je sačuvana kako u originalu, tako i u prevodu na naš jezik.

Ostale tuzlanske džamije su stradale u požarima u kojim je, 1548. godine, uništen veći dio naselja. Požari su bili česti, jer se so iz slanice dobijala na otvorenim ognjištima. Zahvaljujući svojoj lokaciji u polju van naselja, Turali-begova džamija nije bila oštećena u ovim požarima i sačuvala je izvorni izgled sve do 1890. godine, kada je austrougarska uprava izvela znatne radove na objektu. Nije poznato zašto su preduzeti ovi obimni radovi 1890. godine, jer o tome nema pisanih tragova u raspoloživoj dokumentaciji. Pretpostavlja se da je džamija bila locirana u manjoj depresiji, a te godine izvršeno je nasipanje terena za otprilike 1,50 m. Vjerovatno je razlog za nasipanje terena bila izgradnja savremenih okolnih saobraćajnica. Tako je nastala potreba da se džamija rekonstruiše kako bi mogla da se upotrebljava. Bilo je neophodno srušiti trijem koji je vidljiv na crtežu prije ove intervencije. Donji red prozora morao je da se zazida a nivo poda podigne (nasipanjem) za otprilike 1,50 m. Ulaz sa ulaznim portalom morao je da se podigne na viši nivo. Umjesto zazidanih prozora, morali su da se naprave novi otvori prozora kojim je uništen gornji red starih prozora. Bilo je potrebno i nadzidati zidove za otprilike 1,50 m uz prethodno rušenje starog autentičnog krova. Novi zid je izveden od kamena bez završnog serklaža, ali sa metalnim zategama karakterističnim za austrougarsku gradnju. Podizanju nivoa prethodilo je rušenje minbera i mahfila, a mihrab je morao da bude podignut na novi nivo poda. Na dozidanim zidovima je izvedena četvorovodna krovna konstrukcija sa unutrašnjom kupolom i pokrivačem od biber-crijepa. Ispred ulaza u džamiju je izveden drveni trijem sa trovodnim krovom, koji je srušen poslije II svjetskog rata. Munara je vizuelno skraćena otprilike onoliko kolika je bila visina nasipanog terena.

Posebni uzrok promjena na objektu je eksploatacija sonog ležišta ispod grada izluživanjem slanice. Eksploatacija je počela 1885. godine, što je izazvalo slijeganje terena koje je prvi put

registrovano još 1907. god. Slijeganje je bilo neznatno i nije imalo posljedica. Počev od 1979. godine deformacije terena su znatne i njegovo ukupno slijeganje je iznosilo 9,291 m. Najviše godišnje slijeganje terena bilo je 1983. godine i iznosilo je 1,10 m. Ovo intenzivno slijeganje odrazilo se i na Turali-begovu džamiju. Ono se ogleda u denivelaciji poda, ali je više izraženo na munari džamije kao vertikalnom elementu. Mjerenja, koja su redovno vršena do 1992. godine u zoni slijeganja i na džamiji, pokazala su da munara džamije odstupa od vertikale za 30 cm na vrhu zida, a 42 cm na alemu, i da se naginje prema objektu džamije.

Radi sprečavanja rušenja džamije, pristupilo se utezanju objekta, i to na nivou terena, na polovini visine zida i na vrhu zida. Postavljanje ovih zatega je zaštitilo džamiju i to su bile posljednje intervencije na objektu. Tokom rata 1992-95. godine džamija nije pretrpjela oštećenja.

U neposrednoj blizini džamije, u greblju-*haremu* džamije, locirano je nepoznato turbe. Neki autori navode da je tu ukopan *šejh Abdurahman*, nepoznate godine. Prema nivou poda - ulaza, koji se nalazi u nivou današnje Turali-begove ulice, sa sigurnošću može da se tvrdi da je turbe izgrađeno oko 1890. godine, kada je teren nasut.

Uz džamiju je morala da postoji česma - *abdesthana*, od koje nema tragova na terenu izuzev podataka u pisanim izvorima. U njima se navodi da je voda sa vrela na Pašinoj glavi u Slini dovedena do Turali-begove (Poljske) džamije nepoznate godine.

2. Opis dobra

Turali-begova (Poljska) džamija pripada tipu jednodostorne džamije sa prednjim *mahfilom*. Pokrivena je četvorovodnim krovom i ima kamenu munaru. Tavanica je ravna i u njoj je izvedena unutrašnja kupola kao specifičnost ovog objekta. Trijema-*sofe* nema. Trenutno se ne koristi. Dimenzije džamije su 12,05/19,96 m.

U džamiju se ulazi sa sjeverozapadne strane iz Turali-begove ulice. Portal džamije je prilagođen nivou unutrašnjeg molitvenog prostora. On ima naglašen profilisani kameni okvir u kome se nalazi jedan dio izveden u opeci, tako da je teško reći kolika je bila visina izvornog portala. Ipak, gornji dio sa stepenastim završetkom sa stalaktitima može da se smatra autentičnim. Nedostaje niša za natpisnu ploču-*tarih*, a postojeća je novijeg datuma. Kameni blokovi portala su sa debljim spojnicama-fugama u kojim je predužni cementni malter. Oni nisu povezani sa zidom, što ukazuje na to da je portal pomjeran. Primjećuju se tragovi oslikavanja portala.

Mihrab nema istaknuti okvir. Niži dijelovi izvedeni su od opeke, a viši dijelovi i zasvedena niša od kamena. Na zasvedenom dijelu niša je izdijeljena po visini na 5 pojaseva, od kojih najniži pojas čine plitke polukružne niše a, zatim, dva pojasa nemaju nikakvih plastičnih ukrasa. Četvrti pojas ima trouglaste ukrase, a završni pojas znatno je povišen plitkom nišom. Osim toga što je podignut na viši nivo, mihrab je vjerovatno osiromašen uništavanjem ukrasa u drugom i trećem pojasu. Mihrab je bio oslikan.

Ostali dijelovi interijera su novije gradnje. U sjeverni ugao džamije su uvedene voda i kanalizacija i uređena je *abdesthana*. U interijeru, dimenzija 10,05/9,97, izdvaja se precizno izvedena unutrašnja kupola nastala tokom obnove 1890. godine. Nije poznato da li je unutrašnja kupola preuzeta iz izvornog objekta. Bojena dekoracija preko malterisanih površina je izvedena šablonski. Moguće je da se izvorna dekoracija sačuvala na dijelu zatrpanih zidova. Zidovi su debeli 1,00 m i izvedeni su od pritesanog kamena u krečnom malteru na autentičnim dijelovima, a u produžnom cementnom malteru na dozidanim zidovima.

Sve fasadne površine su danas bez maltera koji je uklonjen u toku izvođenja istražnih konzervatorsko-restauratorskih radova 1997. godine, a koji je bio izveden tokom obnove 1890. god. U novije vrijeme fasade su bile obrađene "*hiroform*". Nakon obijanja maltera na fasadama otkriveni su autentični dijelovi izvornih prozorskih otvora. Najveći dio izvornih prozora je otkriven na ulaznoj sjeverozapadnoj fasadi. Donji prozori, od uobičajena dva reda prozora, gornji i donji, većim dijelom su ispod sadašnjeg nivoa terena i zazidani su do nivoa oslonca lučnog natprozornika. Od te kote počinju novi donji prozorski otvori iz 1890. godine koji su uništili gornje autentične prozore. Otkriven je samo prelomljeni *islamski luk* gornjeg prozora, koji je bio zazidan. Na ostalim fasadnim površinama su otkriveni samo manji neporemećeni fragmenti donjih i gornjih autentičnih prozora. Na svim fasadnim površinama jasno se uočavaju dijelovi zidova autentičnog objekta i dozidani dijelovi tokom obnove 1890. godine. Na objektu je četvorovodan krov pokriven *biber-crijepom*.

Poligonalna *munara* je "skraćena" za dio koji je u nasutom dijelu terena. Postament munare je desetostran sa djelimičnim zadiranjem u zid džamije. Preko skošenog poligonalnog dijela počinje tijelo munare četrnaestougono završeno konzolom *šerefe*, bez dekorativne plastike, izvedenom u formi koncentričnih prstenova. Donji prsten je konveksnog, a gornji konkavnog presjeka. Ograda ima donji i gornji friz bez plastičnih površinskih dekoracija. Završni dio - *kaca* - munare je izveden lošijom

tehnikom zidanja bez plastičnih ukrasa. Munara je izvedena od kamenih blokova - *tesanika* sa izbrušenim vidnim površinama od sedimentnog kamena pješčara sitnozrne strukture.

Danas se na spoljnim površinama, naročito na sjeveroistočnoj strani, ispod šerefe, uočavaju ljuškanje i plitko raspadanje kamenih blokova koje ne ugrožava stabilnost munare. Takođe, evidentno naginjanje munare ne dovodi do otvaranja spojnica-fuga. Na ogradi šerefe se uočava intervencija cementnim malterom, a dio munare iznad šerefe-kaca-vjerovatno nije dio autentične munare. Vezivanje zida i veličina blokova ne odgovaraju tijelu munare, a sa unutrašnje strane, cijelom visinom, izvedeno je ojačanje armirano-betonskim platnom debelim 5 -10 cm. Nema uobičajenog završnog vijenca i plitkih niša ispod vijenca. Prilikom ove intervencije bilo je nužno ukloniti raniji krov, tako da je današnji kupasti krov sa "*jarbolom*" novije izvedbe, pokriven bakarnim limom.

Greblje-harem Turali-begove (Poljske) džamije okružuje džamiju i prostire se između Turali-begove ulice i Klosterske ulice i slijepe ulice Prolaz, te objekta ekspres restorana. Harem je bio prostraniji sa velikim brojem *mezara* i odgovarajućih *nišana*. Danas je očuvan samo jedan stari mezar, sa nišanima bez natpisa, uz istočni ugao džamije. Neposredno pred ulazom u džamiju su locirana tri mezara iz novijeg vremena. Sav ostali dio harema danas je parkovska površina sa asfaltnom stazom sa jugoistočne strane džamije.

Turbe za koje se ne zna kome pripada, te za koje predstavnici Medžlisa Islamske zajednice Tuzla čak tvrde da u njemu niko nije ni sahranjen, nema nikakvih nišana, a locirano je u prostoru harema ispred ulaza u džamiju, uz Turali-begovu ulicu. Turbe je izgradila vjerovatno 1890. god. austrougarska uprava iz nepoznatih razloga. Način gradnje i obrada spoljnih i unutrašnjih fasada, te nivo poda, što je usklađeno sa niveletom Turali-begove ulice, jasno ukazuju na izgradnju čija vremenska distanca, ipak, daje određene spomeničke vrijednosti. Zidovi su izvedeni od kamena, spolja tesanicima, unutra sa malterisanjem i krečenjem, a tavanica je ravna i malterisana. Pokrivač su eternit-ploče na drvenoj konstrukciji. Ulazna vrata su metalna, prozori drveni sa metalnom rešetkom spolja. Spoljni gabarit objekta je 4,60/4,60 m, visina do strehe 4,10 m, unutrašnje mjere 3,46/3,46 m, zid debljine 1,15 m. U sklopu graditeljske cjeline turbe čini značajan element kome treba posvetiti istu pažnju kao i džamiji, uz konstataciju da je turbe sačuvano u svom izvornom stanju.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Ni Turali-begova džamija, ni harem, ni turbe nisu bili zakonski zaštićeni kao spomenici kulture.

Regulacioni plan područja slijeganja u Tuzli, prostorna cjelina "*Staro gradsko područje*" kao zaštićeno kulturno-istorijsko nasljeđe koje obuhvata Regulacioni plan, kao prvu zonu ili zonu primarne zaštite tretira staru tuzlansku čaršiju, kao drugu zonu ili zonu sekundarne zaštite tretira preostalo područje istorijskog jezgra. Osim ove dvije zone, Regulacionim planom su zaštićeni objekti van ove dvije zone, a među njima i Turali-begova (Poljska) džamija sa turbetom.

Pod nazivom Turali-begova (Poljska) džamija u Tuzli i rednim brojem 750 dobro se nalazilo na Privremenoj listi nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Na objektu Turali-begove (Poljske) džamije je izveden niz radova koji ne mogu da se smatraju konzervatorsko-restauratorskim radovima. Godine **1890.** austrougarska uprava je izvršila obimne radove čiji su cilj bile rekonstrukcija i nadziđivanje objekta. U kasnijim periodima, kada se javilo tonjenje - slijeganje terena, preduzeti su radovi čiji je cilj bilo konstruktivno utezanje objekta radi sprečavanja pojave pukotina i urušavanja. Ovi radovi su kvalitetno izvedeni i spriječeno je rušenje objekta. Na žalost, munara visine otprilike 27,50 m, kao vertikalni element, pri slijeganju nije mogla da izbjegne naginjanje koje, ipak, nije dovelo do rušenja.

Godine **1997.** pristupilo se konzervatorsko-restauratorskim istražnim radovima na Turali-begovoj (Poljskoj) džamiji kao početnoj fazi konzervatorsko-restauratorskih radova. Istraživačke radove je izveo ekspertni tim Zavoda za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa BiH u saradnji sa Opštinom Tuzla i JP "Zavod za urbanizam" Tuzla.

Na osnovu rezultata istraživačkih radova izrađen je odgovarajući elaborat o utvrđenom stanju sa predlogom daljnjih aktivnosti na izradi projekta istorijske restauracije i projekta savremene namjene, kao i smjericama budućem projektantu šireg prostornog rješenja. Međutim, poslije prihvatanja elaborata nije se pristupilo sprovođenju daljnjih aktivnosti.

Nakon izvršenih istraživačkih radova turski arhitekti i konzervatori uradili su projekat restauracije džamije (OYLUM).

5. Sadašnje stanje dobra

Nakon završenih istražnih radova objekat je ostavljen sa vidljivim nalazima - sondama na fasadi iz različitih perioda. Konzervatorsko-restauratorski radovi nisu sprovedeni, pa je znatno narušena cjelovitost objekta a njegovi pojedini dijelovi su ugroženi.

6. Specifični rizici

Teren na kome je izgrađena džamija je izložen procesu slijeganja – tonjenja, koje je uzrokovano dugogodišnjom eksploatacijom slane vode.

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterijume za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH" br.33/02 i 15/03), Komisija je donijela odluku kao u dispozitivu.

Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijumima:

A) Vremensko određenje

B) Istorijska vrijednost

C) Umjetnička i estetska vrijednost

ii kvalitet materijala

vi vrijednost konstrukcije

D) Čitljivost

ii Svjedočanstvo o istorijskim mijenama,

iv Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnom maniru

E) Simbolička vrijednost

ii Sakralna vrijednost

iv Vežanost za rituale ili obrede

F) Ambijentalna vrijednost

ii Značenje u strukturi i slici grada

G) Izvornost

i Oblik i dizajn

ii Materijal i sadržaj

iii Namjena i upotreba

iv Tradicija i tehnika

H) Jedinstvenost i reprezentativnost

i Jedinstven ili rijedak primjerak određenog tipa ili stila

I) Cjelovitost

i Fizička cjelovitost

Sastavni dio ove odluke čine foto-dokumentacija i grafički prilozi navedeni u popisu kako slijedi:

1. Turali-begova *vakufnama* - zadužbina iz 1572. godine,
2. Crtež W. Leo Arndta iz 1878. godine,
3. Osnova, presjek i fasada iz 1940. godine,
4. Fotografije džamije iz 1940. godine,
5. Fotografije džamije iz 1997. godine,
6. Fotografije graditeljske cjeline iz 2004. godine.

Grafički prilozi:

1. Kopija katastarskog plana sa zonama zaštite;
2. Tehnički snimci džamije oko 1980. godine (situacija, tlocrt, presjek A-A, fasade);
3. Tehnički snimak turbeta i nadstrešnice na ulazu u džamiju iz 2004. godine.

Korišćena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja istorijskog spomenika Despića kuća u Sarajevu nacionalnim spomenikom BiH korišćena je sljedeća literatura:

1941. Kreševljaković, H., "*Turali-begov vakuf u Tuzli*", Prilog povijesti XVI stoljeća, Sarajevo, 1941.
1975. Handžić, A., "*Tuzla i njena okolina u XVI vijeku*", Sarajevo, 1975.
1987. Trifković, D., "*Tuzlanski vremeplov*", knjiga I-IV, Beograd-Tuzla, 1981-1987.
1966. Čilimković, Dž., "*Tuzla u osmansko doba*", Tuzla, 1966.

1989. *Regulacioni plan područja slijeganja u Tuzli, prostorna cjelina "Staro gradsko područje"*, Opštinski zavod za urbanizam Tuzla, Tuzla, 1989.

1997. *Turali-begova džamija*, Tuzla, Bosna i Hercegovina, Projekat istraživačkih i konzervatorsko-restauratorskih radova 1997, Zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1997.